

Príloha Tlačovej správy

Záchrana hodnotného interiéru Vládneho salónika na letisku Milana Rastislava Štefánika v Bratislave od autora prof. Ing. arch. Vojtecha Vilhana a spoluautora prof. Ing. arch. akad. arch. Jána Bahnu

I. História a popis diela

Vládny salónik bol situovaný v pôvodnej odletovej a príletovej budove letiska v Ivánke pri Dunaji postavenej koncom 40. rokov 20. storočia. Stavba síce nie je architektonicky výnimočná, ale je súčasťou pôvodného letiskového objektu. Vládny salónik patrí k prvým z vložených interiérov, teda interiérov nezávislých na vlastnom objekte, pre ktorý bol vytvorený. Vloženie interiéru do priestoru budovy s primárne celkom odlišnou funkciou je špecifický smer slovenskej interiérovej tvorby obdobia 70. a 80. rokov 20. storočia.

Celé zariadenie interiéru bolo podľa autorského návrhu architektov realizované v dielňach podniku Umelecké remeslá, n.p., Bratislava. Tento podnik zabezpečil kvalitu a ručnú remeselnú výrobu atypických, na mieru vyhotovených lavicových kresiel a mobilných kresiel a stolov, ako i ďalších úžitkových doplnkov (napr. stojanové popelníky – odpadkové koše).

Realizácia salónika je považovaná za vrchol aplikácie štýlu high-tech do interiérovej tvorby v období prvej polovice 70. rokov u nás, ale aj v širšom kontexte.

Na obklad stropu a stien boli po prvýkrát v takej rozsiahlej miere použité lišty typu Hunter-Douglas v bronzovej verzii, ako i leštený nerezový plech. Hlavný zámer priestorového konceptu sa autorom podarilo dosiahnuť práve použitím rovnakého materiálu a princípu rovnobežných línií a rastrov vo všetkých traktoch a častiach prevádzky. Línie priebežných nerezových stien sú rovnobežné s lištami stropu, ktoré sa na vybraných úsekoch zvislých stien vizuálne napájajú na bezoperadlové lavicové kreslá.

Dizajnérske stvárnenie celého zariadenia je čisté a štýlovo elegantné, priestor v sebe nesie presvedčivú, originálnu autorskú myšlienku. Vilhan tu rozvinul svoje konštruktivistické chápanie výstavníckej a dizajnérskej tvorby. Jeho prístup sa nikdy nevyčerpá jednoduchou voľbou nábytkového zariadenia, a teda priemyselne vyrábaným nábytkom. Okrem toho vnášal do tvorby stále nové dispozície zohľadňujúce požadované funkcie jednotlivých miestností, čoho dôkazom je aj táto realizácia. Pri tvorbe interiérov spolupracoval často s výtvarníkmi, ktorých staval do rovnocennej pozície spolutvorcov. V tomto prípade spolupracoval so sochárom Václavom Ciglerom, autorom nerezového valcového stropného svetidla, a Vladimírom Kompánkom, autorom výtvarného návrhu reliéfu drevených stien a krídel posuvných dverí.

Interiér je nositeľom výraznej estetickej hodnoty, ktorej podstatou je práve tvarová abstrakcia všetkých zúčastnených prvkov. Dielo odzrkadľuje mašinistické poňatie a evokuje prostredie lietadla, či kozmickej lode. Architekti navrhli interiér do priestoru objektu, ktorý im vopred diktoval základné limity pomerne malého priestoru (v zmysle plochy aj výšky). S týmito nevýhodami sa excelentne vysporiadali, čoho dôkazom je výsledný priestor, ktorý nepôsobí vôbec stiesnene, ba práve naopak, veľmi príjemne až intímne, je maximálne variabilný, schopný prispôbiť sa požiadavkám štátnych návštevných rôzneho druhu – od tých, ktoré priestormi iba tranzitne prechádzali, až po delegácie, ktoré tu potrebovali stráviť dlhší čas, mať možnosť občerstviť sa, prípadne aj rokovať, absolvovať určité oficiality (vojenská prehliadka a pod.).

Trvácnosť a súčasná dobrá kondícia zariadenia interiéru je výsledkom dostatočnej údržby počas štyridsiatich rokov jeho existencie, ale hlavne vysokej úrovne kvality jeho výroby. Všetky prvky boli detailne navrhnuté a precízne vyrobené. Detailne premyslená bola aj ich inštalácia a osadenie do priestorov budovy. Nadčasovosť diela a jeho kvalitné spracovanie umožnili jeho fungovanie bez významnejších zásahov až do začiatku roku 2015, kedy sa uskutočnila jeho záchrana. Nebyť zlého technického stavu a plánovaného búrania objektu, v ktorom sa salónik nachádzal, po dôkladnejšej oprave narušených a znefunkčnených častí by mohol plniť svoju funkciu naďalej. Vzhľadom na unikátnosť interiéru je odporúčané jeho zachovanie v komplexnom rozsahu (v najvyššej možnej miere). Jednotlivé priestory na seba funkčne nadväzujú a navzájom vytvárajú

jednoliaty priestor s hlavnými a pomocnými prevádzkami. Integrálne sú tieto časti doplnené mobilným zariadením tak, aby vytvárali homogénne dielo. Po nedávnom premiestnení salónika do priestorov Slovenského múzea dizajnu je kľúčové sa oprieť (okrem nami vyššie uvedených hodnôt) o dva základné parametre, ktoré tejto myšlienke jednoznačne nahrávajú. Prvým je jeho nezávislosť na objekte, v ktorom sa nachádzal. V tomto prípade teda „vykorenenie“ z jeho pôvodného prostredia nemusí znamenať čiastočné znehodnotenie, ale naopak, vhodnou sekundárnou inštaláciou je možné túto hrozbu vo vysokej miere eliminovať. Okrem toho, vytváranie premiestnenie a prípadné ďalšie využitie možnosť dielo znovu zhodnotiť a tým sprítomniť kultúrne a estetické ideály dizajnu 70. rokov 20. storočia širokému publiku. Druhým aspektom je dobrý technický stav, ktorý si nevyžaduje okamžité a vysoké investície do opravy jeho fyzického stavu.

II. O autoroch interiéru Vládneho salónika

Vojtech Vilhan

(14. júl 1926, Vrútky – 1. november 1988, Bratislava)

Významný slovenský architekt, tvorca interiérov a výstav, vysokoškolský pedagóg, profesor. V rokoch 1932 – 1936 študoval na Ľudovej škole v Martine, následne na Štátnom slovenskom gymnáziu v Žiline. Vyššiu školu stavebnú (pri Vyššej priemyselnej škole) absolvoval v Prešove v rokoch 1942 – 46 pod vedením profesora Martina Brezina. V roku 1946 začal študovať na Fakulte architektúry a pozemného stavebníctva Slovenskej vysokej školy technickej, ktorú úspešne ukončil v roku 1950. Počas štúdia pôsobil ako demonštrátor na Ústave vnútorného stavebníctva SVŠT, neskôr ako asistent prof. Jana Emila Koulu. Na škole pôsobil do roku 1957. V tomto období sa spolu s ďalšími architektmi (Ferdinand Milučký, Štefan Talaš, Dušan Kuzma, Vladimír Karfík, Zdeňek Rossmann, Martin Brezina) začal aktívne zapájať do celoštátnych architektonických súťaží, ako *Riešenie nábrežia a zábradlia pri Dunaji* (1954, s F. Milučkým), *Výstavný pavilón pre zlepšovateľov v Prešove* (1954, s M. Brezinom, D. Kuzmom), *expozícia výstavy Desať rokov budovania Slovenska v ČSSR* (1955, so Z. Rossmannom), *Inštalácia úprava stálej expozície SNG v Bratislava* (1955-56, s F. Milučkým), *Návrh na Československý pavilón na Svetovej výstave EXPO '58 v Bruseli* (1957, s F. Milučkým). V školskom roku 1955 – 1956 viedol na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave Oddelenie pre výstavy a aranžérstvo. Od roku 1958 pracoval v projekčnom Ústave stavby miest a obcí SVŠT a bratislavskom Stavoprojekte, oddelenie Bytovej a občianskej výstavby – oblasť výstav a interiérov.

V polovici 50. rokov realizoval prvé putovné a stále výstavné expozície, úpravy galerijných a múzejných priestorov, i rozsiahlejšie projekty expozícií pre československé pavilóny prezentované na medzinárodných veľtrhoch (Poľsko, Maďarsko, Chorvátsko, Rakúsko, Francúzsko, Sýria, Kanada). Okrem výstavníckej činnosti bola mimoriadne bohatá autorova tvorba interiérov, nábytkový dizajn a rekonštrukcie interiérov starších objektov, prevažne verejných a štátnych budov. V rokoch 1962 – 75 realizoval s architektkou Gabrielou Cimmermanovou *interiér Slovenskej národnej knižnice – Matica slovenská v Martine, zariadenie kancelárií v budove Ministerstva kultúry v Bratislave* (1973 – 1974), *spoločenské priestory v budove Federálneho zhromaždenia v Prahe* (1964 – 1975), či bratislavskú *Predajňu gramofónových platní Supraphon* s Rastislavom Janákom (1979 – 1984). V rokoch 1962 – 1986 pôsobil na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, kde vyučoval interiérovú a úžitkovú architektúru na oddelení tzv. Škole architektúry II.

V roku 1963 bol ocenený Cenou Dušana Jurkoviča, v roku 1967 Vyznamenaním za zásluhy o výstavbu pre riešenie Slovenskej reštaurácie Koliba na svetovej výstave v Montreali. V roku 1983 bol menovaný za profesora v odbore interiérovej architektúry. V roku 2006 mu bola udelená Cena Emila Belluša in memoriam. Vojtech Vilhan bol dlhoročným členom Celoštátnej hodnotiteľskej komisie nábytkového priemyslu, Vládneho výboru pre výstavnícku tvorbu, Ideovej rady pre Poverníctvo výstavby a techniky, Hodnotiteľskej komisie pre umelecký priemysel Slovenského fondu výtvarných umení.

Ján Bahna

(8. apríl 1944 Pukanec, žije v Bratislave)

Architekt, vysokoškolský pedagóg a profesor. V rokoch 1950 – 1958 študoval na Základnej škole v Pukanci, neskôr na jedenásťročnej strednej škole v Leviciach. Na Fakultu architektúry SVŠT v Bratislave nastúpil v roku 1962, kde pod vedením prof. Jozefa Lacka študoval do r. 1967. V roku 1971 nastúpil do Štátneho projektového ústavu obchodu, kde pôsobil 17 rokov. Medzi autorove rané realizované projekty patrí *Hotel Panoráma v Prahe* (1979), *Banka v Čadci* (1980 – 1984), *nákupné strediská v Čadci, Zlatých Moravciach, Bánovciach nad Bebravou* (1981 – 85), *Dom Odievania na nám. SNP v Bratislave* (1985). Po povinnej vojenskej službe nastúpil

do ateliéru vtedajšieho docenta Vojtecha Vilhana na VŠVU (1971 – 1973). Ich architektonická spolupráca sa datuje od súťaže na *Výstavisko Incheba* (1971), na ktorej spolupracovali aj s architektom Jurajom Žilinčárom a Máriou Kotúlovou. Počas ôsmich rokov boli realizované viaceré spoločné interiérové projekty v Bratislave a Žiline. Ján Bahna si v roku 1990 spolu s Ľubomírom Závodným založil vlastný ateliér AA Ateliér, v ktorom podnes realizuje najmä administratívne budovy, rodinné domy, stavebné rekonštrukcie, ako aj interiéry, prevažne v Bratislave. Napríklad *Zasadacia sieň vedeckej rady rektora Univerzity Komenského* (1992 - 94), *rekonštrukciu komplexu Kaštieľa v Rusovciach* (1995 – 2014), realizácie bankových stavieb *Centrála VÚB* (1994 – 1996), *Centrála ČSOB* (1997), *nadstavba a rekonštrukcia VŠVU na Drotárskej ul.* (2000), *Vilu Linea* (2002). Bahna bol spoluorganizátorom stretnutí stredoeurópskych architektov na Spišskej Kapitule a Starých Splavoch (1984 – 89), v rokoch 1990 – 2012 vedúci Ateliéru architektúry III. na VŠVU, členom, prezidentom a viceprezidentom Spolku architektov Slovenska. Je nositeľom ceny Dušana Jurkoviča za stavbu *Centrála VÚB*, Ceny J. Satinského za prínos k rekonštrukciám Bratislavy a Ceny Emila Belluša za celoživotné dielo pre rok 2014.

Spoločné realizácie oboch autorov:

1972 – 1973, 1977 – 1980: Vládny salónik v starej budove letiska a priestorové úpravy odbavovacej haly pre vnútroštátne a zahraničné linky, Bratislava: realizované pre Československé aerolínie Praha

1972–74: Obradná sieň cintorína, Bratislava-Prievoz: realizované pre Záhradnícke a rekreačné služby mesta Bratislava

1974: Rokovacie miestnosti v budove Obchodnej spoločnosti Kerametal, Bratislava

1973 – 1979: Ústredná hala Štátnej banky Československej, Žilina

Vojtech Vilhan – iné realizácie interiérov:

1954: Divadlo Jonáša Záborského, Prešov

1958: Horský hotel Medzistanice, Chopok – Nízke Tatry

1958: Školský domov Ľudovíta Štúra, Zvolen

1960 – 73: Hotel Kyjev, Bratislava – čiastočne realizované

1963: Ateliér národného umelca Martina Benku, Martin

1963: Holičstvo a kaderníctvo, Nitra

1963: Podniková predajňa Umeleckého priemyslu – UP, SFVU, Bratislava

1963: Podniková predajňa Umeleckého priemyslu – UP, SFVU, Banská Bystrica

1964 – 1976: Reprezentačné priestory budovy SNR, Bratislava – zasadacia sieň, pracovne, prijímací salón a priestory predsedu

1966 – 1967: Zastupiteľský úrad, Viedeň

1967: Československý pavilón na Svetovej výstave EXPO '67, Montreal – Slovenská Koliba, s arch. Stanislavom Talašom

1967: Československý pavilón na Svetovej výstave EXPO '67, Montreal – Bratislavská reštaurácia, s arch. Ferdinandom Milučkým

1964 – 1975: Spoločenské priestory Federálneho zhromaždenia, Praha - prezidentský salón, reprezentačné priestory

1968 – 1975: Slovenská národná knižnica – Matica slovenská, Martin - s arch. Gabrielou Cimmermanovou

1972: Rímskokatolícky farský kostol, Zeleneč

1979 – 1984: Predajňa Supraphon, Bratislava – s arch. Rastislavom Janákom

Ján Bahna – iné realizácie:

1979: Rodinný dom V. Fischera, Bratislava

1986: Rodinný dom Š. Friebeisza, Bratislava

1987: Rekonštrukcia stanice Propeleru, Bratislava

1988: Vstupné priestory Domu kultúry, Nám. SNP, Bratislava

1994: Reprezentačné vily parlamentu na golfe, Piešťany

1996: Rekonštrukciu Obchodného domu Dunaj, Bratislava

1997: Československá obchodná banka na Nám. SNP, Bratislava

1998: Ateliéri VŠVU v podkroví na Hviezdoslavovom nám., Bratislava – s arch. Igorom Palčom

1998: Rekonštrukcia kaviarne Luxor, Bratislava – pre SLSP, s arch. Júliusom Tomom

1999: Evanjelická a bohoslovecká fakulta, Bratislava

1999: Vlastný dom s ateliérom na Hroboňovej ul., Bratislava

2000: Hypernova, Považská Bystrica

2001: Rekonštrukcia vstupných priestorov predsedníctva vlády, Bratislava

2002: Interiér vydavateľstva Petit Press v Dome odievania, Bratislava – s arch. Miroslavom Tomíkom
2003: Rekonštrukcia kláštora Klarisiek UK, Bratislava
2005: Rekonštrukcia Univerzitetnej knižnice, Bratislava – s arch. Vladom Šimkovičom
2008: Prieluka na Nám. SNP, Bratislava
2010: Reprezentačná vila na Hroboňovej ul. č. 47, Bratislava – s arch. Mirkou Kavickou, Marekom Danihelom, Jurajom Kurpašom
2010: Synagóga, Levice
2014: Digitalizačné centrum Univerzitetnej knižnice, Bratislava
2015: Farmaceutická fakulta UK, Bratislava

III. Umelecké remeslá, n.p. Bratislava

Podnik bol založený 28. 8. 1953 ako Ústredné družstvo umeleckých remesiel, od roku 1954 fungoval aj s vlastnou umeleckoremeselnou výrobou. Ústredné družstvo bolo v roku 1956 reorganizované na hospodársku organizáciu Ústredie umeleckých remesiel (ÚUR), od roku 1958 fungujúce pod záštitou Poverníctva školstva a kultúry ako národný podnik. Úlohou podniku bola údržba a záchrana vybavenia národných kultúrnych pamiatok, skvalitňovanie úrovne domácej výrobnéj produkcie, na báze tradičných postupov umeleckých remeselníkov. Podnik začal spolupracovať v prvých rokoch existencie so staršími slovenskými majstrami a remeselníkmi, činnými v prvej polovici 20. storočia. Ich dielne boli revitalizované a postupne začlenené do organizácie. Títo majstri školili nastupujúcu generáciu spolupracovníkov – mladých umeleckých remeselníkov. Reakciou na nedostatočnú, najmä estetickú úroveň našej priemyselnej výroby, bolo spustenie prevádzky samostatných špecializovaných oddelení s dielňami vo viac než 18 odboroch umeleckoremeselnej činnosti ako štukatérstvo, sadrárstvo, stolárstvo, rezbárstvo, maliarstvo, kováčstvo, zámočníctvo, lakovníctvo, písmomaliarstvo, kameňosochárstvo, čalúnnictvo, knihárstvo, kovolejctvo, klampiarstvo, pasiarstvo, ako i fotografické oddelenie, či oddelenie na výrobu tapisérií. Všetky spomenuté odbory boli pre zámer komplexného riešenia zákaziek nevyhnutné. Z dôvodu finančnej náročnosti rukodielnej práce a výberu tých najkvalitnejších materiálov, bola väčšina zákaziek štátneho charakteru. Štátom riadená výstavba si vyžadovala dotváranie interiérov nových spoločenských priestorov (reprezentačné priestory štátnej správy, obradné siene, kultúrne domy, kiná, divadlá, hotely, rekreačné zariadenia, a i.), ale aj údržbu, záchranu a rekonštrukciu historických budov a národných pamiatok (interiéri kaštieľov, hradov, divadiel).

Proces realizácie zákazky bol nasledovný: vybraný výtvarník alebo architekt organizovaný cez podnik Dielo – SFVU v Bratislave, priniesol na špecializované oddelenie komisiou schválený výtvarný návrh. Výrobný proces a realizáciu samotného zadania konzultoval s vedúcim majstrom oddelenia, a umeleckí remeselníci zabezpečovali v dielňach jeho komplexné spracovanie a prevedenie do materiálu. Tento druh spolupráce bol obohacujúci pre obe strany. Rýchlu a efektívnu realizáciu, ako i sústredenú prevádzku oddelení pre realizácie naozaj širokého záberu zákaziek, nám závideli aj v kapitalistických štátoch.

Podľa výtvarných návrhov sa v podniku realizovali aj umelecké diela, ktoré mali esteticky dopĺňať a obohacovať prostredie interiérov. Išlo prevažne o sochárske reliéfy, plastiky a maľby monumentálneho charakteru. V podniku sa remeselne realizovali aj osvetľovacie telesá, lustre, rôzne druhy svietidiel, sedacie a skrinkové súpravy, iné úžitkové predmety a dekoratívne doplnky. Každý produkt bol charakteristický vysokou estetickou úrovňou, materiálou a tvarovou čistotou. Technologický vývoj, zavádzanie experimentu a nových materiálov do výroby podniku bol samozrejmosťou. Medzi prvých externých spolupracovníkov, ktorí s Umeleckými remeslami patrí architekt Ferdinand Milučký, Vojtech Vilhan, Jozef Chovanec, Gabriela Cimmermannová, Ľubomír Brezina, ďalej Viktor Holešák-Holubár, Václav Kautman, keramikár Jozef Sušienka, Juraj Marth, sochár Václav Cigler, Jozef Vachálek a i. Počas štyridsaťročnej existencie podniku bolo nielen na našom území, ale aj v zahraničí (Rím, Budapešť, Moskva, Viedeň) komplexne realizovaných niekoľko desiatok významných štátnych objektov a spoločenských priestorov. V roku 1993 bol podnik sprivatizovaný. Po prepustení pracovníkov a rozpredaní vybavenia dielni sa niektorí remeselníci osamostatnili a založili si vlastné, mnohé podnes fungujúce prevádzky.

Vypracovala:

Mgr. Lívia Pemčáková

Slovenské múzeum dizajnu SCD, Kollárovo námestie 10, 811 07 Bratislava

Kurátorka, +421 917 15 30 14, + 421 907 54 95 10

livia.pemcakova@scd.sk